

Foaia

pentru

Minte, Anima si Literatura.

N°. 34.

Mercuri 13. Septembre

1861.

Mitropolitulu A. St. Siuluti in cestiunea nationala facia cu guvernulu Transilvaniei.

(Urmare din Nr. tr.)

Eara pe tunde s'au tinentu si adunari mareale, unгурii s'au folositu de tota maiestria lor politica, intru carea suntu mai deprinsi ca romanii, atunci, pentrucă pe concetatenii si confratii lor romani ne-asemenata mai numerosi se'i scapate din egalitatea de drepturi si se'i aduca in minoritate, de o parte pe preoti, de alta pe cei cu censulu de 8 florini se'i tiena departati si se'i scotia dela alegerea oficialiloru de comitate; pe cea in contra articolului VI. de lege din a. 1744 eara pe acestia sub acelu pretestu, ca platitorii censului de 8 fl. aru avea namai dreptulu de a alege deputati la dieta, candu totusi nu ecisista unu singuru articulu nici in legile vechi nici in cele noue, care pe aceia ce au dreptulu de alesi deputati dietali se'i lipsesca de dreptulu de a si alege diragatori de comitate, pentrucă fiindu unu dreptu mai insemnatoru si mai mare a alege deputati la dieta, decatu functionari de comitate dupa o minte si logica sanatosă, carea tiene, cumca a majori ad minus datur conclusio, platitorii censului de 8 fl. dapa dreptate nu se potu lipsi de dreptulu alegerii oficialiloru in comitate.

Si dupace, precum amu disu, cu modulu si pe calea aceast'a s'au organisatu cateva comitate, cre-diendu pote, cumca deca au pusu si din fiii romaniloru ici colo cate unu functionaru, cu aceast'a au si indestulatu pe romani cu tota partea cuvenita lor pe dreptate, mai incolo apoi drepturile cele mai mari si legale ale romaniloru leau luat intru nimicu.

Limb'a romanésca in mani'a conferintiei de mai nainte n'au voitu a o recunosce de coordinata cu

cea magiara si nu o au priimitu, — ceea ce s'a vedintu in comitatele Hunedór'a, Cetate de Balta, Turda si in altele; de si scimu si vedemu, ca in comitatulu Zarandu, in care suntu preste 26 mii romani si numai trei sute unğuri, totusi au introdusu in comitatu limb'a magiara cu forti'a*).

Comitatele organisate pe calea si in modulu acest'a, nerespectandu intru nimicu egalitatea de drepturi, séu fratiitatea, nu considerara nici aceea, ca cu o asemenea portare voru provocă o ne'ncredere cumplita catra natiunea magiara, de si au potutu sci si atata, ca cu asemenea mesuri voru amari si irrita cumplitu si fara sperantia de vindecare, pe natiunea romana, carea pana atunci nu voiesce se audia nimicu despre uniune, pana candu nationalitatea s'a nu va fi recunoscuta in Ardealu de a patra natiune prin legi, fiindu proclamata in dieta.

Comitatele au decretatu reprezentantii catra Maiestate si au tramisu deputati la diet'a Ungariei, pentrucă se pota mediuloci unimeca Transilvaniei cu Ungaria in mani'a protestului confratiloru sei romani si spre cea mai sfasietore durere a loru.

In cele din urma confratii magiari in a. 1861 ca si inainte de anulu 1848 au eserecitate in mai multe comitate o suprematia si o administratiune fara romani, ba tacma asupra lor, ca si cum in acele comitate nici nu aru fi romani séu deca si suntu ca si cum ei in a. 1861 aru fi se stea in acea conditiune subordinata si servila, pe care o decretase pe sam'a loru articolulu I. tit. 6 et 8 din aprobatele constit. Partea I.

Acestea si o suta de nepasturi si rane acces-

*) Acestea se intemplase pana pe la Iunie a. e. dupa aceea s'a schimbatu lucrurile in catuva. R.

toru asemenea sunt a ceea, pe care confratii magiari le produc asupra egalitatii de drepturi si fratie-tatii, care toate sageta animile romanilor, si destiepta intr'insii o grija si ne'neredere drapta in privint'a a confratiloru magiari.

Deci ve mai poteti mira ore Esc. Votra, deca natiunea nostra nu vrea a recunoste pe acei functionari de comitate, pe carii prefectii iau pusu pe sam'a loru in cointielegere cu comitetele din a. 1848, pe care romanii din cause prea dureroase nu le potu recunoste, si deca in peptulu acestora se destiepta ne'neredere, canda vedu ca inca si pe comunitatile romane si pe preotii loru se arunca dari pentru ajuto-rarea ostasiloru voluntari unguri, cu ale caroru su-veniri infricosiate e impreunata omorirea mai mul-toru sute de sate si biserici romanesci, cum si pro-fanarea (spurcarea) acestoru din urma?! Ve poteti mira Escelentiele Vostre, deca romanii in comitate de aceea nu priimescu deregatorii, eara aceia, carii pri-mescu, inca si dau dimisiunile?! — Ve mai poteti mira, deca romanii la nedreptatiri ca acestea nu res-pundu cu nici o fortia, ci numai cu o resistintia pa-ciuitta si pasiva?

Tocma pentru acestea e preste putintia, ca fap-te de natur'a acestor'a se nu ne compromita in ochii poporului si pe noi, carii voimu a'lu couduce totu numai spre bine si ii recomandam din anima infra-tirea cu natiunea magiara! — E preste putintia ca doiós'a noastra anima de parinte — care in puterea eterneloru legi ale naturii trebue se ne atraga catra natiunea noastra — se nu sangere vedindu si cunos-cundu, cumca in locu de a se vindeca nesuferitele napastuiri din a. 1861, preotii si intielegintii roma-niloru, carii cuteza a'si ridicá cuventulu in contra acelor'a, cerendu si urgitandu egalitatea de drepturi in toate, si cu ei comunitatile romanesci, care nu facu nici o sila, nu arata nici unu simtiementu dusmanosu, ci sustau numai cu resistintia paciuita si pasiva, seu adica arata o legala sustienere de dreptu, — se acusa si inféra cu anarchia, reactiune, complotu, re-volutiune p-riculoase, si cu scopu de a intemeie Daco-Romania, si toate acestea numai din prepusu nedreptu si fara nici unu temei in raporturi oficiose; mai de-parte aflandu, pentruca s'alatitu si o asemenea scire, — ca in contra romaniloru se pregatescu mesuri te-roristice, precum temnitia si executiuni militare*).

*) Acea scire a fostu pe atunci prea adeverata

Escelenti'a Ta! Cumca eu increderea poporului meu pasa in maine nevoiescu a o iutrebuintia spre pastrarea si consolidarea pacii si a fericirii preaiubi-tei nostre patrii comune, cum si spre tienerea fratie-tatii dintre natiuni, si ca spre ajungerea acestui scopu santu facu din tota anim'a totu ce mi sta prin putintia, se pote adeveri prin cerculariulu meu din 28. Maiu a. c. indireptatu catra clerulu si poporulu meu si alaturatu aici spre cunoscintia.

Intr'aceea eu suntu datoru a dechiará cu sin-ceritate de concetatienu si pote inca si aceea, cumca eu amu si catra natiunea mea datorintie imperative fundate pe legi dumnedieesci si omenesci, prin urmare eu in contra consciintiei si a convictiunii mele nicio-data nu voi pote intrebuintia inriurint'a mea archierés-ca morala spre a i se miesiora drepturile de egalitate recunoscute chiaru si prin legile magiare din 1848, cum si legalele postulate ale ei, nici voiu lucrá spre a'i amuti dorintiele i constitutionale. Din contra eu credu asia, ca dreptatea aru cere si aru fi cu totulu corespundietoru scopului, deca si Escelentiele Vostre v'ati nevoi, a mediuloci catu mai curendu atatu la Mai. Sa, catu si la congregatiunile comitatelor si la di-p-ta, ca susnumeratele napastuiri nesuportavere ale natiunii mele, cum si postulatele densei fundate pe principiulu egalitatii de drepturi se afie vindecare spre a ei odichnire, eara pana atunci se se delature toate acelea mesuri teroristice si aspre, care au pro-dusu si in anul 1848 acelu resbelu in veci deplorabilu.

Se nu ne amagimu noi insine, pentruca eu din partemi credu asia, cumca nici unu felu de mesuri te-roristice si silitore nu voru fi in stare de a reapasá pentru totudeauna nesuintiele si incordatiunile nati-nii mele pentru egalitatea legala de dreptu si drep-tate, pe catu timpu aceasta natiune romaneasca nu va fi procliamata intru o dieta transilvana de nati-une, care se fia asecurata in tota privint'a de o per-fecta egalitate a drepturiloru intocma ca si cea ma-giara.

Intr'aceea eu potu se Te asigurú pe Escelen-ti'a Ta cu tota onorea, cumca poporulu si natiunea mea nu va conturbá pacea publica a preaiubitei nos-tre patrii; cum si ca in anim'a ei nu calcase vreó

si incercarile forte seriose de a mediuloci guvernulu austriacu tramiterea de ostasime in contra romaniloru, ca si in var'a din 1848, se facura pana incóce in lan'a lui Augustu.

Not'a Red.

patima dusmana si resbunătoare in contra natiunii magiare, ci ca dens'a mai virtosudorasce că si mine infratirna si bun'a intietegere cu aceeași, si ca va asteptă in buna pace confratirea catu mai curendu pe temeiulu egalitatii de drepturi. Dupa Ddiu incrediendume in caraterulu celu paciuitu alu natiunii mele sustienu aceea, cumca romanulu niciodata nu se va sculă in contra confratelui seu magiaru singuru din ura nationala si din pošta de resbunare, afara numai de casulu candu i s'aru face sila provocătoare incatu se trebuiască a se apară pe sine insasi.

Cerendu ertare pentru descoperirea mea indresnétia, aģentătoare inse la fericirea publica a comunei noastre patrii si a natiuniloru locuitoare in trens'a suntu cu profunda stima s. c. l.

Blasiu 29. Iuniu 1861.

Alesandru St. Siolutiu,
archiepiscopu si mitropolitu.

Adresarea Esc. Sale D. episcopu barone Andreiu de Siagma catra comitele natiunei sasesei b. Salmen in testulu ei originalu.

In deosebite renduri, spre cea mai mare mirare a s'a, au trebuitu subscrisul se esperiedie, cum din mai multe parti neromané se facu cele mai nemeritate imputari preotimei romane: ca aceast'a s'aru amestecă in afaceri politice care nu se tienu de ea, ca aru seduce popórule si l'aru indemnă la neascultare si nesupunere catra diregatoriile cele none s. a.

Diseiu, ca cu mirare mi debui a intielege aceea; de óre ce eu sciu din contra, si aceast'a o scie tóta lumea nepartinitóre, ca pacea si liniscea cea completa, ce domnesce astadi in patria nostra, faģia cu impregiurarile cele grele politice in partea cea mai mare — spre rusinarea tuturor defaimatoriloru — vinu de a se aserie purtarei celei esemplarie a popórulei si manuduecrei celei loiale si intiepte a preotimei si inteligintiei romane.

Dara márturisescu, ca mirarea mea crescu si mai multu, candu vedini dintr'o hartă oficiósa de sub Nr. comitalu 566/1861 indreptata in copia prin magistratul Sibianu catra unele comune romane, ca chiaru si Illustr. Ta te esprimi in aceeași in urmatoriulu chipu: „De órece inse s'au bagatu de séma, ca sfatutori ascunsi indeamna si aģitia popórule celu pacinicu la nesupunere, si pré adeseóri preotii, de si necuviintiosu (nechiamati,) totusi pe faģia pasiescu

inainte cá reprezentanti ai popórulei in afaceri lumesci, asia nu numai astufeliu de agitatori ascunsi, ci si reprezentantii carii se ivescu pe faģia se se a-rete.“ (Da úbrigenš die Wahrnehmung gemacht wurde, baš verborgene Rathgeber das ruhige Volk zum Ungehorsam anstiften und aufreizen, und sehr häufig Geistliche, obgleich unzulänglich doch offen in weltlichen Angelegenheiten als Volksvertreter auftreten, so sind nicht nur solche verborgene Aufwiegler, sondern auch die offen erscheinenden Vertreter anzuzeigen.) — Cumca cuvintele acestea „Sfatutori ascunsi“ (Verborgene Rathgeber), „agitatori“ (Aufwiegler). „Preoti reprezentanti pe faģia si necuviintiosu (nechiamati) ai popórulei (offen und unzulänglich erscheinende Geistliche als Volksvertreter.) — su aplicate la preotimea si inteligintia romana, nu incupe nici o indoála; caci aceeași hartă oficiósa an esitu, dupa cum arata contestulu ei de mai susu, in urm'a aratarei facute despre neascultarea si nesupunerea comunelor romane diregatoriiloru celoru none. Eu nu potu pricepe, de unde ai potutu Illustr. Ta luá inse la asemenea incriminatiuni asupra preotimei si inteligintiei romane? Dóra dela protestele cele numeróse care se ascernura din partea romaniloru cu ocașinea restauratiuniloru facute, si dela impregiurarea, ca protestele acele se subscrisera si de catra preotime? Déca este asia, apoi eu cutediú a márturisi sinceru si pe faģia, ea caus'a principala a celoru protestari esci insuti Illustr. Ta, carele protutundónea, si nu numai inaintea romaniloru, ci si a altoru barbati de nationalitate romana, ai binevótu a te exprima: „ca esci insarcinatu de Mai. Sa Imperatoriulu a face dreptate romaniloru.“ —

Déca este adevéru, ca Illustr. Ta ai primitu insarcinare dela Mai. Sa — de buna séma pe basea „schimbariloru afundu taietóre“ — a face dreptate romaniloru, atunci pré firece aru fi urmatu, cá dl. Ta te te fi intielesu si cu romanii, carii facu maioritatea in fundulu regiu, in privinti'a restauratiuniloru urmátóre de ea. Apoi intielesuteai Illustr. Ta macaru cu unulu dintre romani in privinti'a aceasta? —

Pre lunga acestea, eu sciu si credu, ca nu me insielu, cá noi ne aflamu astadi intr'unu statu constitutiunalu, unde insasi firea statului constitutiunalu insasi constitutiunea, qua talis, chiama pre toti fii patriei, prin urmare si pe preotime, fara deosebire de confesiune, la actiune si viétia constitutiunala! Apoi déca este ertatu preotimei celorulalte confesiuni din patria, a se bucurá si a luá parte activa la constituirea si

viéti'a constitutională, după care legi s'aru mai poté denega acelasu dreptu preotimei române?

Eu asiu cutediă a asigură pre Ill. Ta, si preoricarele altulu, ca prin astufeliu de apucaturi sucite si neconstitutionale, nu se va poté mediuloci pré multu dorit'a infratire între natiunile conlocuitoare, si nici se va poté ajunge si asigură binele si fericirea patriei comune; — si vin'a acestei nenorocire nu se póte descarcă asupra natiunilor, ci numai asupra aceluor organe ale guvernului, care suntu membrii natiunilor privilegiate din timpii nainte de 48, carii fiindu educati si imbatraniti in scól'a antimartială, nu vreau a se inpretini cu scól'a postmartială, nu cu liter'a si nu cu spiritulu diplomei imperat. din 20. Oct. 1860, — nu cu descoperirea ministerului, ce au facut'o in senatulul imperialu in 23. Aug. „ca Mai. Sa siau luata de tientiă, a indestuli dreptele cerintie ale tuturor natiunilor,“ — „ca Mai. Sa se simte indatoritu „die in Ungarn lebenden, Allerhöchst ihrem Herzen gleich theueren vielen Millionen slawischer, romanischer und deutscher Einwohner mit landesväterlicher Liebe und Sorgfalt in ihrem gleichen Rechte auf Anerkennung und Förderung ihrer Nationalität zu schirmen, — daß der Entschluß Sr. Majestät die Bestätigung jenen Gesetzkartellen zu verweigern, welche . . . mit den neuen Grundgesetzen unvereinbar sind, um so fester steht, als es im und außer dem Lande (Ungarn) eine allgemeine Ueberzeugung ist, daß namentlich jene Punkte der Gesetzkartell des Landtags 1848, welche die berechtigten Interessen Kroatiens, Slavoniens und Stebenbürgens, so wie der nichtmagiarischen Bewohner Ungarns verletzen, schon deshalb der Revision bedürfen, weil sie ohne dieselbe nur mittelst Anwendung gewaltsamer Mittel ausführbar wären.“ a protege (ocroti) miliónele cele multe de slavi, romani si germani, carii locuescu in Ungaria si su asemene de scumpi pré inaltu aceluia, cu umóre si ingrigire parintésca in dreptulu loru de a li se recunósce si inaintă nationalitatea, — ca hotarirea Mai, Sale de a denegă aprobarea aceluor articuli de lege, carii . . . se improtivescu legiloru celoru nope fundamentale, e cu atata mai firma, cu catu in si afara de tiera (Ungaria) este o convictiune generală, ca anumitu acele puncte din articuli de lege ai dietei din a. 1848, carii vatema interesele Cro-

atiei, Slavoniei si ale Transilvaniei, precum si ale locuitorilor nemagiari din Ungaria, tocma pentru aceea au lipsa de revisiune, pentruca ei fara de aceasta numai prin mediulóce silnice s'aru poté duce inefptuire.)

Despre santieni'a acestoru averuri mari, ce Mai. Sa leau publicatu senatului imperialu in dilele acetea prin ministeriulu seu, este preotimea si inteliginti'a romana, si eu in fruntea loru convinsa, si toti oftamu realisarea loru prin organele legiuite, — si totusi Illustr. Ta ne impatezi cu crim'a de „Aufwiegler,“ si scrii magistratului Sibianu, cá prin gendarmi se ne supuna siasi, acelu magistratu, carele este restauratu de totu conformu legiloru antimartiale, alu caroru contestu primitivu cade astadi in categori'a legiloru reactionarie.

Deci, fiindu ca in harti'a oficiósa prementionata inca se arunca, pe faciă chiaru nesce pete negre asupra preotimei si inteligintiei române, si fiindu ca subscribulu nu are nici o sciintia despre aceea, ca preotimea si inteliginti'a romana si respective preotimea siesi sbordinata din fundulu regiu, se fi datu undeva ansa la astufeliu de imputari grele: asia me vedu constrinsu, a face cuviintiós'a recercare oficiósa, ca Ill. Ta se binevoesci ami impartasi date speciale, si anumitu: numele preotiloru, carii — timpulu, candu — si locul, unde se se fi facutu aceia inovati de asemenea imputari? — pentrucă, ce se atinge de preotimea mie sbordinata, se potu dispune cele de lipsa mai departe.

In fine, si pana voi fi norocitu de responsulu, ce'lu asteptu in urm'a hartei aceteia, mai 'mi iau voia a reflectă pre Illustr. Ta, cá se nu se faca nici unu felu de aretari nefundate asupra preotimei, inteligintiei si natiunei române in generalu, ca-ci marturisescu, érasipa faciă si sinceru, ca cu tóta energi'a putintiósă me voiu vedé constrinsu a combate si a nimici orice aretari nedrepte, ce s'aru ridică atatu asupra preotimei mele, catu si asupra natiunei române, alu careia fiu si membru suntu si eu, caci e greu astadi a pată simtiulu romanului de legalitate si ordine, candu elu numai si numai după acetea striga, si pentru acetea petitionédia.

Despre responsu si replica vomu referă. R.